

УДК 332.12(477)

М. С. Забедюк,
асистент кафедри фінансів, Луцький національний технічний університет

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ ЕНДОГЕННО ОРІЄНТОВАНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

IMPLEMENTATION OF STRATEGY ENDOGENOUS ORIENTED DEVELOPMENT OF THE REGION

У статті розглянуто стратегію ендогенно орієнтованого розвитку регіону як один із шляхів підвищення конкурентних позицій регіонів. Визначено умови забезпечення ефективної реалізації стратегії ендогенно орієнтованого розвитку регіону, що окреслені у розрізі складових ендогенного потенціалу регіону.

Ключові слова: стратегія ендогенно орієнтованого розвитку регіону, ендогенний потенціал регіону.

The article deals with strategy endogenously based regional development as one way to increase the competitive position of regions. The conditions for effective implementation strategy endogenously based regional development are outlined in terms of components of the endogenous potential of the region.

Key words: strategy endogenously based regional development, endogenous potential of the region.

Вступ. Одним із ефективних шляхів вирішення проблем регіонального розвитку нині є формування та реалізація стратегії ендогенно орієнтованого розвитку регіону, метою якої є забезпечення конкурентоспроможних позицій регіонів на основі відтворення та ефективного використання їх внутрішнього потенціалу. Тобто, зазначена стратегія дає можливість ендогенні переваги, якими володіє кожен регіон, перетворити у його конкурентні переваги.

Проблемам формування і реалізації стратегій розвитку територіальних систем присвячені праці вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема П.Ю.Беленького, В.С.Булдіна, З.С.Варналія, І.М.Вахович, З.В.Герасимчук, О.І.Гонти, Б.М.Данилишина, М.І.Долішнього, С.І.Дорогунцова, В.І.Захарченка, С.М.Злупка, В.Ю.Керецьмана, А.Б.Кондрашихіна, Л.Л.Ковальської, М.А.Козоріз, Н.А.Мікули, В.В.Міщенко, Ю.В.Макогон, А.А.Максоти, А.І.Мокія, Я.Б.Олійника, А.П.Павлюк, Л.О.Петкової, В.І.Пили, С.А.Романюка, В.Ф.Семенова, Д.М.Стеченка, І.З.Сторонянської, Л.М.Черник, В.І.Чужикова та багатьох інших. Проте, залишаються невирішеними питання дослідження ендогенних чинників регіонального розвитку, що дало б можливість виявити невикористані резерви та подолати причини неефективного господарювання у тих чи інших регіонах країни.

Постановка задачі. Метою статті є висвітлення умов ефективної реалізації стратегії ендогенно орієнтованого розвитку регіону.

Результати. Ефективність реалізації стратегії ендогенно орієнтованого розвитку регіону залежить від можливості забезпечення умов раціонального використання та нарощення складових ендогенного потенціалу регіону, а саме людського, природно-ресурсного, виробничого, підприємницького, інноваційного, фінансового, геоеконічного, рекреаційно-туристичного та інфраструктурного потенціалів.

На нашу думку, формуванню та нарощенню людського потенціалу необхідно відвести одне з найважливіших місць у стратегії ендогенно орієнтованого розвитку регіону. Слід відмітити кардинальну зміну пріоритетності факторів економічного розвитку на нинішньому етапі трансформаційних перетворень. Аналізуючи досвід економічно розвинених країн, а, особливо, країн, які здійснили економічний прорив (у різні періоди ХХ століття – Японія, Корея, Німеччина, Ірландія, Чехія, Угорщина, Словенія), приходимо до висновку про вирішальне значення саме людського капіталу, якості робочої сили і мотивації ефективної праці [1]. Таким чином, можна стверджувати про можливість нарощення конкурентних переваг як на національному рівні, так і на рівні регіонів не тільки за рахунок володіння природними ресурсами, а завдяки високій якості людського капіталу.

Щодо заходів забезпечення розвитку людського потенціалу, важливим є те, що вони повинні проводитися з урахуванням демографічної ситуації та рівня зайнятості у регіоні, територіальної специфіки. Умовами розвитку та нарощення людського потенціалу регіону мають бути:

- розвиток соціальної інфраструктури у відповідності із регіональними потребами;
- розробка програм зайнятості населення з урахуванням регіонального ринку праці, спеціалізації регіону;
- можливості самореалізації особистості тощо.

Визначення основних напрямів збереження та нарощення природно - ресурсного потенціалу у сучасних умовах пов'язане, насамперед, із раціональним природокористуванням. Такий стан речей визначає «висока природомісткість і ресурсо-сировинний генезис економічного потенціалу України» [2, с. 119]. Таким чином, забезпечення ефективного використання та нарощення природно - ресурсного потенціалу регіону можливе за таких умов:

- облік та контроль за ресурсокористуванням;
- введення санкцій за порушення норм землекористування, забруднення повітряного і водного басейнів;
- економічне стимулювання (надання пільг) за впровадження ресурсо - та енергозберігаючих, маловідходних та замкнених технологій;
- активізація науково-дослідної роботи в напрямку досліджень регіональної специфіки добування та переробки сировини і т.д.

Ефективне використання та нарощення виробничого потенціалу регіону відбувається при врахуванні природних, господарських та ін. особливостей території. Застосування диференційованих підходів до визначення пріоритетних напрямів нарощення виробничого потенціалу в залежності від територіальної специфіки дозволяють створити регіонам додаткові конкурентні переваги [3]. Отже, збереження та нарощення виробничого потенціалу регіону можливе за таких основних умов:

- реструктуризації виробничо-господарської системи регіону в залежності від природно-ресурсних, кліматичних, господарських та ін. особливостей території;
- розбудови виробничої інфраструктури регіону з урахуванням регіональної спеціалізації та концентрації виробництв;
- диверсифікації виробництва, що базується на ширшому залученні місцевих ресурсів та нових видів діяльності;
- удосконалення механізму формування місцевих бюджетів.

Активізація виробничого потенціалу тісно пов'язана із розвитком підприємництва, що заслуговує особливої уваги в аспекті ендогенно орієнтованого розвитку, адже «ідеологія підприємництва як новаторська, творча діяльність є найважливішою компонентою підвищення життєздатності та динаміки розвитку як національних економік у цілому, так і її окремих регіонів, вирівнюючи рівні їх розвитку» [4, с. 29]. Розвиток підприємницької ініціативи сприяє створенню нових продуктів, послуг, технологій та виникненню нових регіональних ринків. До того ж, одна з основних особливостей підприємництва – найменший витратний чинник розвитку матеріальної культури суспільства – пояснює актуальність цього виду діяльності для ендогенно орієнтованого розвитку найбідніших територій.

В свою чергу, ефективне використання та нарощення підприємницького потенціалу в регіоні забезпечується за таких умов:

- матеріально-технічної, інформаційної та фінансової підтримки сфери малого й середнього бізнесу;
- спрощення процедури оформлення дозвільних документів;

- відпрацювання простої й доступної схеми вирішення земельних питань;
- розвиток лізингу машин, обладнання та інших засобів виробництва, складування, реалізації продукції;
- вдосконалення системи оподаткування підприємницької діяльності;
- підвищення рівня безпеки підприємницької діяльності;
- надання інформаційної (навчання, консультування), грошової допомоги безробітним (безпроцентної позики тощо), які бажають зайнятися підприємницькою діяльністю;

- у кожному регіоні доцільно створення бази даних, яка б містила інформацію про традиційні, специфічні для різних місцевостей ремесла з метою надання кваліфікованої інформаційної допомоги підприємцям, які бажають зайнятися таким видом діяльності.

Розглядаючи пріоритети економічного зростання регіону, відмітимо, що як з позиції глобальної трансформації світової економіки на основі новітніх технологій, так і у площині ендегенно орієнтованого розвитку територій, одним з найважливіших напрямів забезпечення конкурентоспроможності регіону є пошук шляхів удосконалення інноваційного механізму розвитку його господарської системи.

Вказуючи на необхідність розвитку регіональної інноваційної діяльності як одного з найбільш пріоритетних національних та регіональних інтересів держави, говорять про необхідність «збереження в регіонах вітчизняного науково-технологічного потенціалу, адже реальну незалежність і безпеку мають лише країни, здатні забезпечувати оволодіння новими знаннями та ефективно їх використовувати» [5].

Забезпечення умов інноваційного розвитку повинно відбуватися з врахуванням місцевої специфіки. Ступінь інноваційного розвитку регіону залежить як від спроможності фірм використовувати досвід та знання інших фірм, дослідницьких державних та приватних агенцій, так і від використання підприємницького потенціалу. При цьому важливе значення відводиться середовищу – наскільки воно сприятливе для інноваційного розвитку.

Так, умовами збереження та нарощення інноваційного потенціалу регіону, на нашу думку, є:

- покращення стану матеріально-технічної бази закладів освіти;
- підвищення рівня матеріального та морального заохочення науковців;
- фінансова підтримка інноваційного розвитку (венчурні, страхові фонди тощо);
- розвиток регіональної інноваційної інфраструктури (інформаційна система; системи експертизи, патентування, ліцензування та охорони прав інтелектуальної власності тощо).

Реалізація стратегії неможлива без дієвого механізму забезпечення її фінансовими ресурсами. У нашому випадку головним завданням є раціональне використання та пошук додаткових шляхів наповнення місцевих бюджетів, «які уособлюють економічну самостійність місцевих органів влади». Адже, недостатність фінансової бази зумовлює неефективність діяльності органів місцевої влади. Згідно даним, за роки незалежності місцеві податки становили 2,5–7,0% надходжень до місцевих бюджетів. До того ж, регіональна влада не володіє достатньою незалежністю у розпорядженні коштів місцевих бюджетів. Ці та інші причини створюють перешкоди на шляху формування самодостатніх у фінансовому плані територій [6, с. 157]. Таким чином, оптимальному використанню та нарощенню фінансового потенціалу регіону сприятимуть такі умови:

- закріплення за місцевими бюджетами частки загальнодержавних надходжень;
- чітке визначення переліку та розміру ставок місцевих податків та зборів;
- оптимізація розмірів та джерел надходжень місцевих податків та зборів;
- розширення повноважень органів місцевого самоврядування у затвердженні та виконанні бюджету;
- раціональне розпорядження об'єктами державної (комунальної) власності (здача в оренду, продаж нерентабельних об'єктів);
- розширення фінансової самостійності підприємств регіону;
- розширення співпраці з місцевими фінансово-кредитно установами;
- розроблення і впровадження нових фінансових технологій (фінансова система територіальної громади, фінансові групи територіальної громади тощо).

Входження України до глобальної світової системи надало можливість її регіонам ширше використовувати гео економічний та рекреаційно-туристичний потенціал. Історично та природно складені умови дозволяють це робити у повній мірі, проте конкурентне середовище вимагає постійного удосконалення організаційно-економічних умов. Так, головними умовами нарощення гео економічного потенціалу є:

- розвиток міжрегіонального та транскордонного співробітництва;
- розвиток та вдосконалення транспортної інфраструктури регіону;
- встановлення спрощеної та чіткої системи транзитних платежів;
- виконання договірних зобов'язань транспортування і т. ін.

Збереженню рекреаційно-туристичного потенціалу регіону та його нарощенню сприяють такі умови:

- достатність фінансування функціонування заповідних зон, парків та місць відпочинку;
- стимулювання діяльності турагентів, які розробляють та пропугують місцеві об'єкти для відпочинку та екскурсійні тури;
- підвищення екологічної культури населення регіону;
- заохочення волонтерського руху з прибирання та окультурення територій.

Основними умовами забезпечення розвитку інфраструктурного потенціалу регіону є:

- розбудова інфраструктурних елементів у відповідності із потребами господарської системи регіону та місцевого населення;
- поєднання зусиль влади, бізнесу та громад з метою розробки спільних проєктів розвитку інфраструктури тощо.

Дієвість стратегії ендегенно орієнтованого розвитку забезпечується у великій мірі розвитком інституційного середовища регіону. Світовий досвід показує, що в умовах дефіциту державних бюджетів, посиленого фінансовою кризою, поширюється використання «стимулюючого» типу регіональної економічної політики, суть якого полягає у відмові від прямих бюджетних дотацій проблемним територіям та спрямування зусиль на формування інституційних засад, створення сприятливого інституційного середовища для розвитку ділової активності, нарощення потенціалу приватної ініціативи, активізації ініціативи місцевих громад щодо пошуку шляхів ефективного залучення наявних місцевих ресурсів. Щодо процесу становлення вітчизняного інституційного середовища регіонального розвитку, то він відбувається у таких напрямках:

- саморозвиток;
- модифікація під впливом соціальних, політичних, економічних факторів;
- еволюція організаційних структур суспільного розвитку (розвиток місцевого самоврядування, формування громад тощо).

До того ж, на формування інституційного середовища справляють негативний вплив як зовнішні (глобальна економічна криза), так і внутрішні (політична нестабільність) фактори [7].

Тому подолання перешкод на шляху формування інституційного середовища регіону потребує забезпечення умов, серед яких:

- сприяння органів влади діяльності інститутів регіонального та місцевого розвитку;
- розширення фінансово - економічних можливостей територіальних громад;
- використання історичного досвіду національних господарських та кооперативних інституцій;
- сприяння активізації усіх видів діяльності зі створення позитивного іміджу регіону і т. д.

Висновки. Таким чином, виконання зазначених умов в комплексі забезпечить ефективну реалізацію стратегії ендегенно орієнтованого розвитку регіону. У свою чергу, формування та реалізація стратегії ендегенно орієнтованого розвитку регіону дозволить кожному окремому регіону наростити конкурентні переваги на основі оптимального використання свого ендегенного потенціалу.

Список використаних джерел

1. Лібанова Е. М. Кому вигідна дешева робоча сила? / Е. М. Лібанова // Дзеркало тижня гроші. – №16(645). – 28 квітня–11 травня. – 2007. – С. 6–9.
2. Стеченко Д. М. Розміщення продуктивних сил і регіоналістика: Підручн. / Д. М. Стеченко. – К.: Вікар, 2006. – 396 с.
3. Герасимчук З. В., Ковальська Л. Л. Виробничий потенціал регіону: методика оцінки та механізми нарощення: Монографія. – Луцьк: ЛДТУ, 2003. – 242 с.
4. Ісаченко Д. А. Практика стратегічного планування розвитку регіонів / Д. А. Ісаченко // Регіональна економіка. – 2009. – №4. – С. 24–32.
5. Зінь Е., Валюх А. Механізм розвитку регіональної інноваційної діяльності / Е. Зінь,

А. Валюх // Наукові записки АН ВШ України. – 2004. – №6. – С. 143–155.

6. Регіональна економіка: Навч. посібн. (2-е вид. змін. і доп.) // За ред. Я.Б.Олійника. – К.: КНТ, Видавець Фурса С. Я., 2008. – 444 с.

7. Біла С. О. Інституційне забезпечення соціально-економічного розвитку проблемних територій (світовий досвід) / С. О. Біла // Стратегічні пріоритети. – №3(12). – 2009. – С. 172–183.

Стаття надійшла до редакції 16.07.2012 р.

ТОВ "ДКС Центр"